

**Мирзошоҳрух Асрорӣ- номзади илмҳои фалсафа
Рамазонӣ Давлатов- номзади илмҳои фалсафа,
омӯзгорони кафедраи “фалсафа”-и ДДОТ ба номи С. Айни**

СОЗМОНИ МУЪТАБАР ВА СОБИТГАРИ СИЁСАТИ БОЭЪТИМОД

(Бахшида ба қашни 20-солагии таъсиси Созмони Ҳамкории Шанхай, ки дар шаҳри Душанбе доир мегардад)

Созмони Ҳамкории Шанхай – ташкилоти доимоамалкунандаи байнидавлативу байналмилалӣ мебошад. Ин созмони бонуфузи минтақавӣ дар заминаи паймони «Панҷгонаи Шанхай» 15-уми июни соли 2001 таъсис ёфтааст. Паймони «Панҷгонаи Шанхай» бошад дар заминаи таҳкими эътимоду боварӣ ва коҳиши нерӯҳои низомӣ дар манотиқи сарҳадии Ҷумҳурии мардумии Чин, Федератсияи Россия, Тоҷикистон, Қазоқистон ва Қирғизистон арзи ҳастӣ карда, ба масъалаҳои умдаву ҷиддии ҳаёти рӯзмарраи мардумони ин давлатҳо мусоидат менамояд.

Аслан зарурати имзои Созишномаи таҳкиму эътимод дар соҳаи низомӣ дар манотиқи наздисарҳадӣ 26 апрели соли 1996 дар шаҳри Шанхайи Чин ва Созишнома дар бораи коҳиши мутақобилаи нерӯҳои низомӣ дар манотиқи наздисарҳадӣ аз 24 апрели соли 1997 дар шаҳри Москваи Федератсияи Россия барои нуқта гузоштан ба баҳсҳои мухталиф оид ба масъалаҳои марбут ба марзҳо, ки ҳанӯз аз замони Иттиҳоди Шӯравӣ ҳамчун «мерос» вуҷуд дошт, ба миён омада буд. Ба имзо расидани созишномаҳои зикршуда ба густаришу тавсеаи ҳамшарикии давлатҳо асоси мустақкам гузошта, ба ҳалли проблемаҳои манотиқи сарҳадӣ муваффақ гардид ва барои дар

доираи Панҷгонаи Шанхай ҳамкориҳои пурвусъати гуногунҷабҳаи мутақобилан судманди сиёсӣю иқтисодӣ ва тичоратӣю фарҳангиро ба роҳ мондан имконият фароҳам овард.

Мутобиқи қарордоди байни давлатҳои Панҷгонаи Шанхай - Федератсияи Россия, Ҷумҳурии мардумии Чин, Тоҷикистон, Қазоқистон ва Қирғизистон мулоқоти сарони давлатҳо дар як сол як маротиба бо навбат дар яке аз кишварҳои аъзо баргузор мегардид. Биноан дар фосилаи солҳои 1996-2000-ум мулоқоти сарони кишварҳо дар шаҳрҳои Шанхай, Маскав, Алма-ато ва Бишкек доир гардид. Мулоқоти навбатии сарони кишварҳои узви Панҷгонаи Шанхай- 5 июли соли 2000 дар пойтахти мамлакати мо-шаҳри Душанбе баргузор гардид. Мулоқоти Душанбе пеш аз ҳама ба тавсеаи фаъолияти Паймони Панҷгонаи Шанхай мусоидат намуд ва хусусияти фарқкунандаи ин ҳамоиш боз дар он буд, ки идеяи таъсиси Созмони Ҳамкории Шанхай маҳз дар Душанбе ба миён омад. Дар ин мулоқот сарони кишварҳо масъалаҳои муҳими ҳамкориҳои дуҷонибаву бисёрҷониба, проблемаҳои минтақавию ҷаҳониро баррасӣ карда, ба Эълومияи Душанбе имзо гузоштанд, ки дурнамои ҳамкорӣ ва самтҳои асосии фаъолияти Панҷгонаи Шанхайро муайян намуд.

Лозим ба зикр аст, ки сарони кишварҳо, хусусан Раиси ҳамоноқтаи Чин Сзем Сземин, Президенти Федератсияи Россия Владимир Путин ва Президенти вақти Узбекистон Ислон Каримов, ки ба ҳайси мушоҳид дар мулоқоти Душанбе ширкат меварзиданд, ба сатҳи омодагиву баргузори мулоқот баҳои баланд доданд ва дастоварду пешравиҳои назарраси Тоҷикистонро махсус ёдовар шуданд.

Мулоқоти навбатии Паймони Панҷгонаи Шанхай, ки моҳи июни соли 2001 дар шаҳри Шанхай баргузор шуд, мулоқоти таърихӣ буд. Сарони давлатҳои узви Паймон бо назардошти вазъи зудтағйирёбандаи сиёсату иқтисодии ҷаҳонӣ ба ҳазорсолаи нав ворид гардида, бо истифода аз имкониятҳои таърихӣ дар иттиҳод ва ҳамгироиву ҳамшарикӣ байнидавлатӣ дастаҷамъона рафъ сохтани таҳдиду хатарҳои нав, ҳамчунин таъмини амнияти минтақаву ҷаҳонӣ, ба сатҳи сифатан нав бардоштани доира ва механизми фаъолияти Панҷгонаи Шанхайро зарурияти таърихӣ донистанд. Дар ин чорабинӣ Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон тавсеи минбаъдаи Паймонро тақозои вақту замон арзёбӣ намуда, барои ба зинаҳои нав раҳнамун сохтани фаъолияти созмон пешниҳодҳои муфид намуданд. Сарони кишварҳои дигари Панҷгонаи Шанхай ин ташаббусҳоро дастгирӣ намуда, 15 июн Эълومияи таъсиси Созмони Ҳамкории Шанхай дар ҳайати Ҷумҳурии мардумии Чин, Федератсияи Россия, Ҷумҳурии Тоҷикистон, Ҷумҳурии Қазоқистон, Ҷумҳурии Қирғизистон ва Ҷумҳурии Узбекистон, ки то ин вақт ба ҳайси мушоҳид пазируфта шуда буд, ба имзо расид ва ташкилҳои созмон расман эълон гардид. Дар ин ҳуҷҷати муҳим аз ҷумла қайд карда мешавад, ки ҳадаф аз таъсиси СХШ пеш аз ҳама таҳкими робитаҳои дӯстона ва анъанаҳои неки ҳамсоғиву эътимоди кишварҳои аъзо, тавсеаи ҳамкориҳои сиёсӣ, иқтисодиву тиҷоратӣ, илмиву техникӣ ва фарҳангӣ, ҳамчунин вусъат бахшидани робитаҳо дар соҳаҳои энергетикаву нақлиёт, маорифу ҳифзи сиҳатии омма, масоили иҷтимоиву муҳити зист, саъю талоши муштарак дар роҳи таҳкими

амният ва сулҳу субот дар минтақаву ҷаҳон, мусоидат ба ташаккул ва бунёди низоми нави байналмилалии демократӣ ва аз ҷиҳати сиёсиву иқтисодӣ адолатнок мебошад.

Дар тӯли солҳои арзи ҳастӣ намудани Созмон 26 ҷаласаи Сарони давлатҳои аъзо (1 ҷаласа-11 ноябри соли 2020 тариқи видеоконференсия баргузор шуд) доир гардид, ки дар онҳо умдатарин масоили сиёсиву иқтисодӣ, иҷтимоиву фарҳангӣ, ҳамчунин масъалаҳои муҳими вазъи кунунии минтақаву ҷаҳон мавриди баррасӣ қарор гирифтанд.

Дар миқёси ҷаҳон арзи ҳастӣ намудани созмоне, амсоли Созмони ҳамкориҳои Шанхай, ки маҳз барои ҳамкориву ҳамгирӣ ва ҳалли қазияҳои меҳварии давлатҳои ҷануби Осиё, Осиёи Марказӣ ва дигар манотиқи Шарқи ҷаҳон мусоидат намуда, дар фазои стратегияю геополитикии худ ба дастовардҳои назаррас ноил гардидааст, мавриди эътирофи ҷомеаи ҷаҳонӣ мебошад.

Воқеан ҳам Созмони ҳамкориҳои Шанхай дар давоми солҳо сохтори хешро такмил бахшида ба ғайр аз Шӯрои сарони давлатҳо, дар таркиби он шӯрои сарони ҳукуматҳо, шӯрои вазирони корҳои хориҷӣ, машварати роҳбарони вазорат ва идораҳо, шӯрои ҳамоҳангсозони миллӣ, сохтори минтақавии зиддитеррористӣ ва котибот амал менамоянд.

Имрӯз 8 давлат – Ҳиндустон, Қазоқистон, Қирғизистон, Ҷумҳурии мардумии Чин, Покистон, Россия, Тоҷикистон ва Ўзбекистон кишварҳои аъзои СХШ мебошанд. Давлатҳои ба мисли Афғонистон, Беларус, Эрон ва Муғулистон – давлатҳои нозир буда, Бангладеш, Сурия, Миср, Исроил, Арабистони Саудӣ, Малдиви, Украина, Ироқ,

Ветнам, Бахрайн ва Қатар давлатҳое ҳастанд, ки барои давлати нозир будан дар СҶШ ариза додаанд. Озарбойҷон, Арманистон, Камбоҷа, Непал, Туркия, Шри-Ланка – давлатҳои шарикӣ мусоҳибавӣ мебошанд.

Ҳамчунин ба саммитҳои СҶШ давлатҳои Амрико ва Туркманистон, созмонҳои байналмилалӣ СММ, ИДМ, ЕАЭС, АСЕАН даъват шудаанд.

Масоҳати умумии давлатҳои аъзои Созмони ҳамкории Шанхай зиёда аз 34 млн км², яъне 60% қаламрави Аврусиёро дар бар гирифтааст. Ҷамъи аҳолии он зиёда аз 3 млрд 40 млн (2015) нафарро ташкил медиҳад, ки он зиёда аз нисфи аҳолии сайёра мебошад.

Чӣ тавре, ки зикр намудем Ҷумҳурии Тоҷикистон яке аз муассисони Созмони ҳамкории Шанхай буда, ҳамчун аъзои пурташаббустарин ва давлати меҳварии он маҳсуб мешавад. Иштироки фаъолонаи Тоҷикистон дар чунин як созмони муътабар ва ба раванди ташаккули он саҳмгузор будани кишварамон собитгари сиёсати боэътимоду оқилонаи Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон мебошад. Эмомалӣ Раҳмон, ки дар ташкили созмон яке аз чеҳраҳои сиёсии калидӣ маҳсуб меёбад, дар асос гузоштани ғояву ҳадафҳои он нақши барозандае гузоштаанд. Ҳамин аст, ки ташаббус ва пешниҳодоти судманди ҷониби Тоҷикистон дар ҳалли масоили муҳокимашаванда ҳамеша арзишманд арзёбӣ шуда, мавриди дастгирии умум мегардад. Тоҷикистон тавассути сиёсати хирадмандонаи Сарвари хеш, бо кулли кишварҳои аъзои созмон муносибати неки ҳамҷаворӣ, робитаҳои густурдаи иқтисодиву

фарҳангиро ба роҳ монда, таҳкими дӯстиву ҳамгирии байни давлатҳоро амалан исбот намудааст.

Инак, имсол Тоҷикистон бори чаҳорум, аст ки раёсати ин ташкилоти бонуфузи байналмилалиро ба ўҳдаи худ мегирад. Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон зимни суханрониашон дар ҷаласаи Шӯрои сарони давлатҳои аъзои Созмони ҳамкории Шанхай, ки тариқи видеоконференсия 11 ноябри соли 2020 баргузор гардид ибраз намуданд, ки «... ҷониби Тоҷикистон дар давраи раёсати худ дар Созмони ҳамкории Шанхай дар соли 2021 тамоми тадбирҳоро амалӣ менамояд, ки ҳамкории байнидавлатӣ дар доираи созмон ба марҳилаи нави босифат ворид гардида, чорабиниҳои нақшавии ин созмон, аз ҷумла ҷаласаи ҷашнии Созмони ҳамкории Шанхай дар шаҳри Душанбе дар сатҳи баланд ташкил ва баргузор карда шавад».

Сарвари давлат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, бо назардошти таъсири хатарҳои пешгӯинашавандаи бемории коронавируси COVID-19 ба иқтисодиёти давлатҳои минтақа ва ҷаҳон, зарурати рушди ҳамкориҳои байнидавлатиро дар соҳаи тиҷорату иқтисод, аз ҷумла саноат, энергетика, нақлиёт, молия ва бонқдорӣ, илму маориф, тандурустӣ, фарҳанг, сайёҳӣ, ҷавонон ва варзиш таъкид намуда, таваҷҷуҳи роҳбарони давлатҳои аъзои созмонро ба зарурати дарёфти роҳу усулҳои нави ҳамкориҳо дар ин соҳаҳо, ҳамчунин муборизаи беамон бар зидди зухуроти номатлуби терроризму экстремизм, ҷиноятҳои муташаккили фаромилӣ, бахусус гардиши ғайриқонунии маводи муҳаддир ва киберҷинояткорӣ, инчунин мусоидат ба татбиқи

ташаббусҳои бузурги Тоҷикистон дар соҳаи обу экология ва дастгирию ҷонибдорӣ аз онҳо ҷалб намуданд.

Итминон дорем, ки Тоҷикистони азизи мо, ки имсол 30-солагии Истиқдолияти давлатии хешро таҷлил менамояд, ҳамзамон чорабиниҳои ҷашни 20-солагии таъсиси Созмони ҳамкории Шанхайро низ дар шаҳри Душанбе дар сатҳи арзандаи байналмилалӣ баргузор месозад.